

A Székely-Sóvidék erdőseégei és kiterjedésük két évszázados változásai

*Elekes Tibor*¹

A Keleti-Kárpátokhoz tartozó Görgényi-havasok és az Erdélyi-medence keleti peremvidékének részét képező Sóvidéki-dombság területén elhelyezkedő Székely-Sóvidék legjelentősebb, több évszázados természeti adottságai a kiterjedt erdőségek, a só, a sós víz. Az utóbbi két és fél évszázad térképei, irodalmi forrásai az erdősültség jelentős térbeli csökkenéséről tanúskodnak.

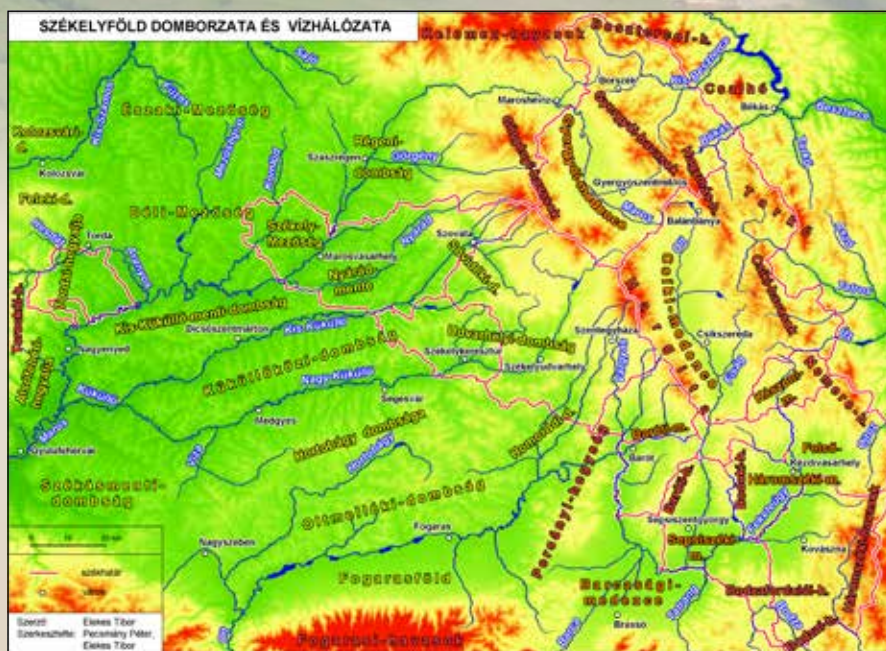
A Sóvidék egyik jellegzetes települése, Korond látképe

A Sóvidék elnevezést már Orbán Balázs is használta (1868), a sóról pedig ezt írta: „Ily roppant tömegben a természetnek ezen nélkülözhetetlen adománya sehol sem mutatkozik, annyi itt a használhatatlanul heverő kincs, hogy egész Európa szükségletét lehetne azzal fedezni.”

A Székely-Sóvidék a Marosvásárhely központú történeti Marosszék keleti és a Székelyudvarhelyhez tartozó Udvarhelyszék északi peremén elhelyezkedő történeti, néprajzi tájegység.

Napjainkban a Maros megyéhez sorolt Szováta város, illetve a Hargita megyéhez tartozó Parajd és Korond községei központok köré szervezett 13 település határa északkeleten felhúzódik a Görgényi-havasok gerincét képező Mezőhavasig (1777 m) és Bucsintetőig (1278 m), magába foglalja a délnyugaton a Bekes-tető (1080 m), a Siklód-kő (1028 m) és Firtos (1062 m) által szegélyezett Sóvidéki-dombságot (*1. ábra*).

Éghajlati, domborzati, vízföldrajzi és vízföldtani, talajtani adottságok függvényében alakult ki a több magassági övezetet képező természetes növénytakaró.

1.ábra A Székely-Sóvidék földrajzi helyzete a történeti Székelyföldön

A legfelső szintet a gazdasági szempontból is jelentős tűlevelű erdők alkotják. A Sóvidéki-medence egyes részeinek (pl: Szovátafürdő térségében) jellegzetes a mikroklimája, és a termikus inverzió hatására már 500-600 m magasságban erdőfoltokat képez.

Nagyobb kiterjedésben a Görgényi-havasok nyugati vulkáni peremfenn-

síkjának előterében, 700-800 m magasságban találjuk. Fentebb, a Mezőhavasig, összefüggő erdőségeket alkotnak. Jellegzetes a jegenyefenyő, a lucfenyő és a vörösfenyő. Elterjedt a málna és az áfonya. Fenyő és lombhullató fajok vegyes erdői 1000-1100 m magasságig is felhúzódnak a déli kitettségre lejtőkön.

¹ egyetemi docens, Miskolci Egyetem, MFK,
Földrajz-Geoinformatika Intézet

Lombhullató erdők borítják a Székely-Sóvidék alacsonyabb térszíneit. Itt jellegzetes a bükk, a tölgy, valamint a csertölgy, a gyertyán, a kőris, a hárs, az éger. A cserjeszintben honos a mogoró, vadrózsa, galagonya, kökény és somfajták, az aljnövényzetben az erdei szamóca és az erdei madársóska.

Cserjékkel, fűvel borított legelők, kaszálók borítják a kivágott erdők helyét. Elterjedt a málna, az áfonya, az erdei szeder. A fűfélék közül a 700 m-nél alacsonyabb felszíneken jellegzetes a cérnatippan, a réti here, réti csenkesz, a tarajos cincor. 700-800 m felett honos a tarajos cincor, a szőrfű, a vörös csenkesz.

Tundrai növényritkaságok uralják a hegység lápjait: törpefenyő, törpe nyír, tőzegmoha, fekete és vörös áfonya, gyapjúsás, tőzegrozsmaring. A sós felszíneket jellegzetes sőtűró növények uralják (pl. vörös sóvirág).

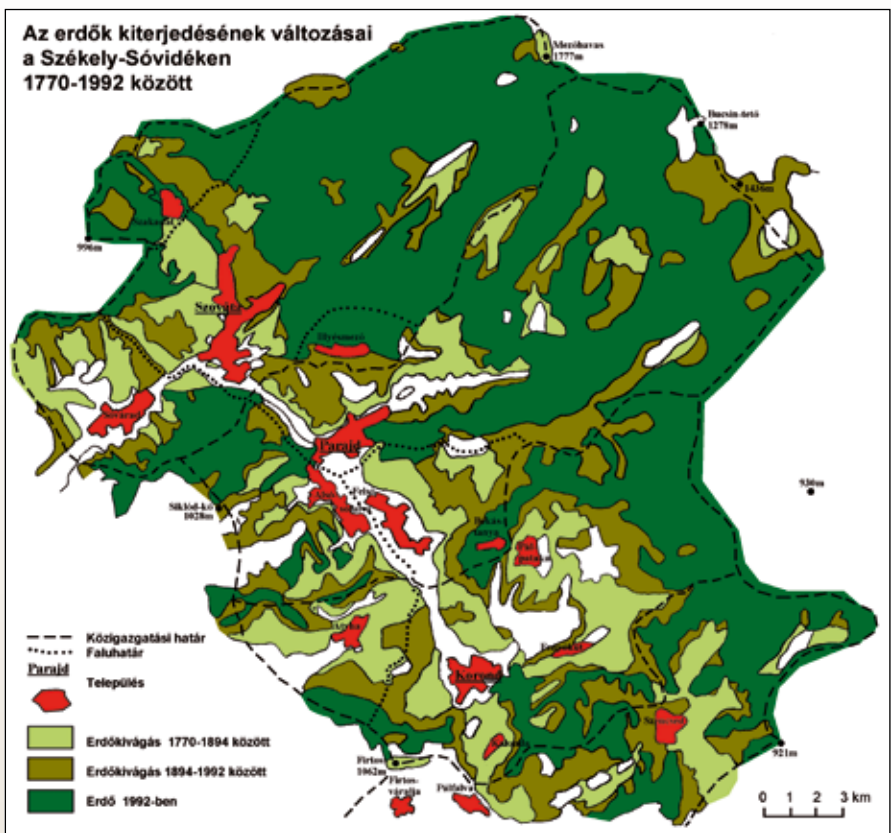
Gazdag és változatos az állatvilág. A hegyvidék állatállománya jelentős mértékben gyarapodott az utóbbi fél évszázadban. A lakott területeket is veszélyezteti a túlszaporodott barnamedve populáció. Elterjedt a vaddisznó, a szarvas, az őz, a farkas, a róka, a mókus és a nyúl. Vadászatok fontos bevételi forrást jelent napjainkban. Jellegzetes madárfajok a rigó, a fakopáncs, a kakukk, a bagoly, a fajdkakas. Az édesvízi hegyvidéki patakokban él a pisztráng.

Erdőségek, lombhullató, vegyes erdők és fenyvesek alkotják a Székely-Sóvidék természetes növényzetét. Az 1770-es, az 1890-es és az 1990-es évekből rendelkezésre álló térképek és az irodalmi források segítségével kirajzolódik az erdősültség térbeli változásainak több mint két évszázados folyamata.

Az 1770-1890-es időszakban, folytatva a korábbi több évszázados folyamatot, az alacsonyabb térségeken, a Kis-Küküllő és mellékága, a Korond-pataka mentén, valamint az alacsonyabb dombsági felszíneken a települések körüli, könnyebben kitermelhető erdőségeket vágták ki (2. ábra).

Az 1332-es pápai tizedjegyzék Sóvár, az 1333-as Korond létezéséről tanúskodik, 1493-ban említik Sófálvát, 1564-ben Parajdot, 1567-ben Atyhát, 1578-ban Szovátát. A további településhálózat- és településfejlődés elsősorban az erdőségek rovására történt.

1890 után fokozatosan, az alacsonyabb térszín felől a vulkáni peremfennsík és a kalderavonulat irányába haladva vágták ki az erdőket. Tüzelőt, fa alapanyagot állítottak elő, legelőt, kaszálót.

2. ábra Az erdősültség változása a Székely-Sóvidéken 1770-1992 között

lót létesítettek az állattenyésztés számára. A Székely-Sóvidék mai településhálózatának kialakulása a 19. század elején fejeződött be. A vulkáni peremfennsíkon a 18-19. században létesült szórványtelepülések (Fenyőkút, Pálpatyka, Békástanya, Kalonda, Szakadát, Illyésmező) lakossága az erdőgazdálkodásra és az állattenyésztésre rendezkedett be.

Az 1906-ra Parajdig megépült keskeny nyomtávú vasút a só és a térségben kitermelt fa, illetve faáru (deszka, gerenda, bútor, gyufa) elszállítását is segítette. A fűrésztelepek tovább növelték a fakitermelést. Erőteljes erdőkivágás jellemezte az 1950-es évektől 1990-ig terjedő erőltetett iparosítás időszakát. Az állami tulajdonba vett korábbi magán- és közbirtokossági erdők tüzelőt és faipari nyersanyagot biztosítottak a fafeldolgozó ipar, illetve a háztartások számára.

Az 1770-es és 1894-es erdőkiterjedést a korabeli térképeken végzett mérések alapján becsültem meg az 1992-es közigazgatási egységek viszonylatában, és összegeztem az alábbi táblázatban.

A Székely-Sóvidék mai közigazgatási egységei összterületének (48,578 ha) 50%-át (24,327 ha) borították erdők az 1990-es évek első felében. Az 1770-es években ez az arány közel 88% volt. Bő két évszázad alatt a legnagyobb erdőkivágásokra a nagyobb kiterjedésű alacsonyabb térszíneken elhelyezkedő mai Korond komuna területén került sor.

Nagyobb erdősültség az 1777 m-ig felhúzó, nagy kiterjedésű magasabb térszíneket birtokló Szováta és a Siklód-kő és Bucsin-tető által szegélyezett Parajd komuna területén jellemző.

Az államosított erdők, mezőgazdasági területek 1990-es években elkezdődött visszaszolgáltatása átláthatatlan erdőgazdálkodáshoz vezetett.

Napjainkban a gazdasági szerepkör mellett felerősödőben vannak az erdőségek környezeti, társadalmi funkciói, teret nyer az észszerűbb erdő- és vadgazdálkodás, valamint az idegenforgalmi szerepkör. 🌿

Fotó: Wikipedia/Ercsaba74

	1770 %	1894 %	1992 %	1992 hektár	Összterület hektár
Korond komuna területe	85,0	56,9	31,3	3 410	10 900
Parajd komuna területe	88,0	72,3	48,1	8 857	18 419
Szováta városhoz tartozó terület	89,0	71,7	62,6	12 060	19 259

Az erdősültség változása a tanulmányozott területen, 1770-1992 között, %-ban